

II.

FRA PROFESSOR ERASMUS BARTHOLINS

BRYLLUP (1661).

Af Axel Garboe.

Under Studiet af en Mands videnskabelige Indsats i en nærmere eller fjernere Fortid kan man ofte gribe sig i Ønsket om at vide, hvordan den Mand egentlig var. Man synes, at man kender noget til Manden gennem hans Afhandlinger eller Bøger, og allevegne hvor der i disse er indskudt en personlig Bemærkning, der ligesom løfter lidt af Sløret for hans Personlighed, lytter man i særlig Grad interesseret. Støder man saa i Arkiv eller Bibliotek paa Breve fra den paagældende eller paa andre Arkivalier, der fører Fortiden nær hen til Nutiden, kan man efterhaanden synes, at man begynder at kende den Mand saa nogenlunde baade som Videnskabsmand og som Menneske, ja man kan næsten synes, at det ikke vilde virke saa overraskende at møde ham igen paa de Steder, hvor han færdedes for de mange Aar siden — for man kender jo Manden næsten ligesaa godt som eller maaske bedre end de fleste af Ens samtidige.

Og dog kan man samtidigt hermed ofte faa en levende Fornemmelse af, at der, trods alt, er en Afstand mellem Fortid og Nutid. Nogle Aarhundreder er *alligevel* noget, der skiller. Den Tids Mennesker havde et andet Milieu at leve i end vi, tænkte paa mange Maader andre Tanker, vurderede anderledes, optraadte anderledes. Ofte maa man, selv hvor

dybe, fællesmenneskelige og »tidløse« Følelser kommer til Orde, søge ind bag den tidsprægede, konventionelle sproglige ydre Klædning for at lytte sig frem til det levende Menneskehjertes Slag. Ligprædikenerne med deres Biografier er et velkendt Eksempel herpaa.

— Under Studiet af *Bartholin*-Slægtens videnskabelige Indsats i dansk Kultur har jeg ofte tænkt Tanker som disse og lignende. Og derfor maatte der til Skildringen¹ af Anatomen, Lægen og Naturforskeren *Thomas Bartholins* (1616—1680) *videnskabelige* Arbejde føjes saa meget som muligt til Belysning af ham som *Menneske*; der maatte gøres et Forsøg paa at stille sig ved hans Side i hans eget Milieu. Og det var saa heldigt, at der kunde fremdrages ikke saa helt lidt af den Slags Stof, der undertiden kan gøre Fortiden og dens Mennesker i Glæde og Sorg, i Higen og Stræben, særdeles nærværende og levende paa Trods af Aarhundredernes Adskillelse.

Anderledes er det med en anden af de lærde Bartholiner, *Erasmus Bartholin* (1625—1698), Thomas Bartholins yngste Broder, Banebryderen paa Krystal-Optikkens Omraade² og dermed af skelsættende Betydning for hele den teoretiske Fysiks Udvikling indtil idag. Her flyder Kilderne til Belysning af denne Naturvidenskabsmands personlige Liv betydeligt sparsommere. Til Gengæld er der bevaret et Aktstykke, som paa sin Vis er enestaaende i den lærde Slægts Historie.

Fra Brylluper — ogsaa lærde Mænds Brylluper — i det 17. Aarhundrede kendes flere latinske Lykønskingsvers. Paa stilfulde latinske Vers frembar en eller anden *studiosus* eller Ven af Brudeparret sin Reverens og kunde deri nu og

¹) *Axel Garboe*: Thomas Bartholin. Et Bidrag til dansk Natur- og Lægevidenskabs Historie i det 17. Aarhundrede. Bd. 1—2 (1949—50).

²) *Axel Garboe*: Nicolaus Steno (Niels Stensen) and Erasmus Bartholinus. Two 17th Century Danish Scientists and the Foundation of exact Geology and Crystallography (København 1954) (= Danmarks geologiske Undersøgelse IV Række Bd. 3. Nr. 9).

tillade sig en spøgende — eller drøj — Hentydning til Slægtens Videreførelse eller dermed i Forbindelse staaende Forhold. Men — skriver *Troels Lund*¹ — »efterhaanden som Bryllupsviserne tiltog i Drøjhed, henlagdes de til Overdrivelsernes Dag, Mandagen i Bryllupet. Og nu henvendte de sig til Selskabets ugifte Kvinder og forelagde disse en Gaade, om hvad der var foregaaet. Den af dem, der gættede den, blev først gift.«

En saadan kaad Bryllupsvis² er bevaret fra Professor *Erasmus Bartholins* Bryllup den 17. September 1661 i Roskilde med den knap 20-aarige Jomfru *Anna Glob*, Roskilde-Rektoren, Magister *Hans Frederiksens* Datter (født 1641).

Af den i Tidens Stil holdte, tørre latinske Titel kunde man ikke vente noget særligt i denne Bryllupsvis. Men efter de sædvanlige latinske Reverenser med Hentydninger til Brudgommens Lærdom i Mathematik og Medicin, Brudens Navn: *Glob* o.s.v., følger et tredje og sidste Afsnit: »*Bruden recreerer de Melancholische Piger med eet Spørssmaal*«.

Poëten:

Ey / I Piger Bruden ynder /
Hører til hun nu begynder
Een tenckværdig *Cortasi*,
Som forslar *Melancholi*.
Paa Mørch Tale vil hun icke
Fodre Suar til Punct oc Pricke.
Hun eet Spørssmaal setter frem /
Venter Suar / som kand haff' Klem.

¹) *Troels-Lund*: Dagligt Liv i Norden i det sekstende Aarhundrede. 5. Udg. Bd. 4 (1929—1930), 12. Bog (Ægteskab og Sædelighed). 30 f.

²) *Nuptiis Auspicatissimis Viri Experientiss. Clariss. & Doctissimi, Domini Doctoris Erasmi Bartholini, Medicinæ & Matheseos in Regia Acad. Hafniensi Professoris meritissimi, Roëschildiæ die 17. Sept. Anni 1661 ducentis Virginem Lectissimam Annam Glob, Viri Clariss. & Doctissimi M. Johannis Friderici, quondam Scholæ Cathedralis, quæ Roëschildiæ est, Rectoris, ibidemque in Gymnasio Professoris dignissimi, Relictam Filiam, ita applaudit Tenuis Minerva Johannis Dionysii Mossini. Hafniæ (uden Aar), 4°. (Det kongelige Bibliotek, København).*

Brudens Spørssmaal

HVor gaar det til / at saa lenge
 Vi ligge eenlig i Senge /
 Aabner voris Hoffvet Bund /
 Decker voris Patter rund /
 Men naar vi har faat en Mage /
 Monne det sig tit tildrage
 At vi voris Brøst beteer¹;
 Hoffdet aabnis iche meer.

Poëten

Gierne vilde hun det vide /
 Om det har / for gamle Tide /
 Altijd været den Maneer /
 At sig Piger saa adbær.

Gierne lyder hun med Øre
 Noget Nyt derom at høre;
 Siger frem, I Piger fiin /
 Hver for sig Meeningen sin.

Har I visse *Argumenter*
 Vd aff gamle *Documenter*
 Hvor ved I beuiise kand /
 Naar den Skick kom først i Land.

Saa vil I / Bruden mon ynde /
 Hende et got Svar forkynde.
 Hun vil stille tie quer /
 Svaret vente aff en huer.

Hvo der dog ey kand begrunde
 Dette Spørssmaal i to Stunde /
 Hun maa søge hos sin Ven /
 Til hun faar Udtydelsen.

Thi hver har vel aff I Piger
 Her en Ven: Hand Svaret siger.
 Hvo ey har / hun søge mig;
 Suaret ved jeg rettelig

¹) d. v. s. viser frem, lader komme til Syne.

Maa jeg kun med hende skemte /
 oc hun det ey slet forglemte /
 Om ieg et got Svar paafant /
 at jeg hendis Gunst da vant.

Da vil jeg mig *resolvere*
 Her i Hend' at *assistere*
 Med en høfflig fiin *Discurs*,
 Saa hun skal oc faa *succurs*.

Medens man sidder med de gamle Vers for sig, kan man næsten høre den larmende Latter i Bryllupshuset i Roskilde, naar *Poëten* stillede de unge Piger sine underfundige Spørgsmaal, der jo falder noget udenfor, hvad man vilde vente ved et Professor-Bryllup. Men: »hver Tidsalder har sin bestemte Sum af godkendte Udtryk, som nu engang falder den naturlige«¹.

Og man undres over, hvem *Poëten*, *Hans Dinesen Mossin* var.

Det var ikke en forløben ung *studiosus*, der stødte an imod Takt og Tone. Nej, det var den 24-aarige senere Sognepræst ved Sct. Mortens Kirke i Randers², som omkring ved det Tidspunkt, da Professor *Erasmus Bartholin* fejrede sit Bryllup i Roskilde, var Hører ved denne Bys lærde Skole, og som Brudgommens Broder, Professor *Thomas Bartholin* i 2 Aar havde betroet sine Børns Undervisning som Huslærer (Hovmester), ligesom *Hans Dinesen Mossin* senere blev Kansleren *Peder Reedtz'* Børns Hovmester, inden han (1668) gik over i gejstligt Embede. *Thomas Bartholin* havde været saa tilfreds med den unge *Mossin*, at han recommendede ham til at blive *Collega* (Hører) ved Roskilde latinske Skole. Kort sagt: *Hans Dinesen*

¹) *Troels-Lund*: Dagligt Liv i Norden. 5. Udg. Bd. III (1929—1931), 151 f.

²) *G. Steman*: Magister Hans Dinesen Mossin, Sognepræst ved Sct. Mortens Kirke i Randers 1668—1711 (Aarbog udgivet af Randers Amts historiske Samfund 1914, p. 5f.), tildels paa Grundlag af Haandskriftet *Additamenta 283*, 4°, nu i Det kgl. Bibliotek i København.

Mossin, som den Septemberdag i 1661 forlystede de unge Jomfruer i Bryllupshuset med sine Spørgsmaal, hørte saa at sige med til den *Bartholin'ske* Kreds og har vel forstaaet at træffe den rette Tone. Og Versene bliver da et Eksempel paa det velkendte Faktum, at de kaade danske Bryllupsvers fra det 17. Aarhundrede, som en Nutidslæser ofte maa højlig undre sig over, stammer fra Samfundets kultiverede Kredse: Adelen, bekendte Borgerlige og især Gejstliges Bryllupper.

— Man synes at kende Professor *Erasmus Bartholin* bedre efter at have lyttet til Skæmtten ved hans Bryllup i Roskilde 1661. Naar man nu sidder og ser paa hans Portræt eller læser i hans Afhandlinger, især den om den islandske Dobbeltspat og dens mærkelige Lysbrydningsforhold (1669), kan man komme til at tænke paa hans glade Bryllup og den danske Vise, som Latinskolen Hører *Hans Dinesen Mossin* havde skrevet til den Lejlighed. Hvad Professor *Erasmus Bartholin* selv har syntes om Visen og Skæmtten, kan man kun anstille Gisninger om. Men han var en Mand, der havde Sans for det danske Sprogs Betydning¹ og vel derfor ogsaa Øre for dets Klang, selvom det kun var i en lidt kaad Bryllupsvise.

¹) *Erasmus Bartholin*: De studio lingvæ Danicæ (1657). Dansk Oversættelse ved C. Behrend (Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning 97, 1914).